

TYRKISKE RØDDER I DANMARK

Indsamlet i 2015. Etableret af UNESCO Samlingerne i samarbejde med antropolog, Marie Blæsild

Web: <http://unescosamlingerne.dk/tyrkiske-r%C3%B8dder-i-danmark-0>

Indholdsfortegnelse

5.0 LÆRERVEJLEDNING OG INTRODUKTION TIL SAMLINGEN	3
INTRODUKTION TIL SAMLINGEN	3
HVORDAN BRUGES SAMLINGEN?	3
5.1 HVORDAN ER SAMLINGEN BLEVET TIL?	4
HISTORISK BAGGRUND	4
5.2 SAMLINGENS TEMAER	5
RØDDER	5
ETNICITET OG NATIONALITET	7
IDENTITET	10
OPSAMLING PÅ DE TRE TEMAER	12
5.3 LITTERATURLISTE	13

Samlingen er blevet til med økonomisk støtte fra Interkulturelt Center og Etnografisk Studiesamling

5.0 Lærervejledning og introduktion til samlingen

”Tyrkiske rødder i Danmark” er et hands-on materiale til brug i undervisningen. Materialet er specielt tiltænkt udskolingen og de gymnasiale uddannelser, men vil også kunne bruges på andre niveauer. Med samlingen kan eleverne udforske, hvordan kultur og identitet virker ind på vores liv. De kan prøve at lave deres egen samling og selv lave kvalitative undersøgelser. Materialet er oplagt at bruge i samfundsfag, men kan også indgå i fagene dansk, historie, musik, KLM og madkundskab i folkeskolen. Derudover er samlingen oplagt at bruge i faget kulturforståelse på de gymnasiale uddannelser.

Introduktion til samlingen

Denne UNESCO samling handler om at have tyrkiske rødder i Danmark. Samlingen består af en kasse med ting, som er udvalgt og indsamlet i samarbejde med personer fra Aarhus med tyrkisk baggrund. Igennem arbejdet med tingene vil de ældste elever i folkeskolen, samt elever på de gymnasiale uddannelser, kunne få indblik i, hvordan disse mennesker forbinder sig til deres kulturelle rødder. De vil møde 24-årige Buket, som er stor fan af det tyrkiske fodboldhold Fenerbahçe. De kan møde Orhan, som spiller på ’saz’, det tyrkiske svar på en guitar, og de kan forsøge at gøre ham kunsten efter. De kan lave et glas tyrkisk te, imens de diskuterer, hvorfor der mon er en julekugle og et par kinesiske spisepinde i samlingen.

Eleverne vil blive stillet overfor spørgsmål som: vælger man selv sin identitet? Kan man være tyrker og dansker på samme tid? Hvad betyder rødder i det hele taget? Spørgsmål, som der ikke findes et entydigt svar på, men som er vigtige at overveje i et samfund, hvor vi har forskellige kulturelle, religiøse og etniske baggrunde.

Hvordan bruges samlingen?

Det er vigtigt, at alle elever – uanset baggrund – deltager på lige fod, og at ingen udnævnes til ”eksperter” i forhold til at have rødder andre steder i verden.

Samlingen har en hjemmeside, som det anbefales at bruge aktivt i undervisningen (www.unescosamlingerne.dk/tyrkiske-rødder-i-danmark-0). Her kan man læse tekster om hver enkelt ”genstand” i samlingen (sådan kalder museer de ting, som de har i deres samlinger), og man kan se billeder og film.

I lånermappen, som ligger i kassen, er der i afsnit 6 forslag til, hvordan man kan bruge samlingen i undervisningen, både til korte og lange forløb.

Der er desuden genstandsbeskrivelser (afsnit 4) og aktivitetsforslag (afsnit 6.1).

I det følgende afsnit (5.1) er der en gennemgang af følgende tre centrale begreber for samlingen:

Rødder – hvad betyder det, når vi siger, at vi har rødder?

Etnicitet og nationalitet – hvad er forskellen på etnicitet og nationalitet?

Identitet – hvordan skabes identitet?

Disse tekster er skrevet til eleverne, så de selv kan bruge og diskutere begreberne i arbejdet med samlingen. Det er op til lærerens tilrettelæggelse, hvordan disse tekster skal inddrages i forløbene.

5.1 Hvordan er samlingen blevet til?

Genstandene i samlingen er udvalgt og indkøbt i 2015 i samarbejde med omkring 30 personer fra Aarhus med tyrkisk baggrund. Den endelige udvælgelse, samt alle tekster, er lavet af Marie Blæsild, som en del af hendes speciale i antropologi på Aarhus universitet.

De personer, der har deltaget i projektet, har det tilfælles, at de har levet det meste af deres liv i Danmark. De fleste er født og opvokset i Danmark og er mellem 20 og 40 år. En mindre del af deltagerne er selv kommet fra Tyrkiet til Danmark som børn.

De vil alle blive omtalt som *deltagere*.

Udvælgelsen af genstande er sket på baggrund af interviews med 11 deltagere. Herefter blev der afholdt en workshop, hvor 11 andre deltagere diskuterede, hvilke genstande der skulle med, og hvilke der ikke skulle med. På baggrund af denne workshop blev de endelige genstande udvalgt.

De fleste ting i samlingen er indkøbt i Aarhus i samarbejde med deltagerne, de har derfor haft stor indflydelse på, hvilke ting der er blevet købt.

Efter at alle tingene var blevet købt, blev de udstillet, og deltagerne kunne komme med kritik og kommentarer til genstandene. Igennem de fortællinger, der knytter sig til genstandene, vil det blive tydeligt, at der er mange forskellige holdninger og tilgange til, hvad det vil sige at have tyrkiske rødder i Danmark i 2015.

Historisk baggrund

Indvandring og immigration er ikke noget nyt fænomen. Mennesker har altid flyttet sig rundt i verden i håbet om at skabe det bedst mulige liv. Danmark er formet af indvandring igennem mange århundreder. I 2015, hvor denne samling blev til, var der ifølge Danmarks statistik 516.706 indvandrere i Danmark og 159.808 efterkommere af indvandrere.

Tyrkerne og deres efterkommere er den største danske befolkningsgruppe, som har udenlandsk baggrund. Indvandringen fra Tyrkiet til Danmark startede i begyndelsen af 1970'erne, da der var mangel på arbejdskraft i Danmark. Derfor inviterede danske arbejdsgivere folk fra blandt andet Tyrkiet, Pakistan og det daværende Jugoslavien til at komme og arbejde. I midten af 1970'erne var der allerede kommet omkring 5000 tyrkere til Danmark. Man kaldte dem dengang for gæstearbejdere. De fleste kom fra Anatolien, som ligger i midt-Tyrkiet. Der kom især mange fra byerne Sivas og Çorum. Nogle af dem var kurdere. Gæstearbejderne var primært unge mænd, og mange af dem regnede med at tage tilbage til Tyrkiet, når de havde fået sparet nok penge op. Men mange endte med at blive, få deres familier herop og starte et nyt liv i Danmark.

Samlingen "Tyrkiske Rødder i Danmark" handler om gæstearbejdernes efterkommere og deres børn. I 2015 boede der cirka 60.000 med tyrkisk baggrund i Danmark. Mange har stadig familie i Tyrkiet og tager derfor ofte på sommerferie i Tyrkiet for at holde kontakten ved lige. Deres liv og hverdag udspiller sig dog i Danmark. Hvad tænker de om at have tyrkisk baggrund? Hvordan bruger de den i hverdagen? Og hvilke genstande ville de vælge, hvis de skulle repræsentere deres tyrkiske rødder? Det kan du blive meget klogere på, ved at gå på opdagelse i samlingen.

5.2 Samlingens temaer

Rødder

*I Danmark er jeg født, dér har jeg hjemme,
der har jeg rod, derfra min verden går¹*

Har du tænkt over, hvordan ordet 'rødder' vikler sig ind i vores sprog? Der er naturligvis træernes rødder og der er gulerødder, men så er der også klassens rod, der ikke kan sidde stille og brøkernes rødder i matematik. Der er rødder alle vegne.

Citatet ovenfor er fra en berømt dansk sang, som hedder 'I Danmark er jeg født'. Her bliver der sunget om at have rod i Danmark. Hvad skal det nu betyde?

Der er selvfølgelig ingen mennesker, der går rundt med rødder, der vokser ud af skosålerne. Ordet 'rødder' er en *metafor*, som nogle gange bliver brugt til at beskrive, hvordan mennesket hører til i verden. Ligesom træet står fast, fordi det har rødder, der går langt ned i jorden, så bruges metaforen til at fortælle, hvordan vi mennesker hører til en nation, en kultur, nogle traditioner eller noget land. Rødder er altså en sproglig metafor, som har viklet sig ind i vores måde at tale om, hvad det vil sige at høre til som menneske.

Er rødder et problem?

Mange af de deltagere, der har hjulpet med denne samling, har oplevet at blive spurgt om, hvor de kommer fra. Nogle svarer, at de kommer fra Tyrkiet, selvom de er født og opvokset i Danmark. Arzu, en kvinde på 26 år, plejer at svare: *"Jeg kommer fra Roskilde"*, hvor hun boede, inden hun flyttede til Aarhus. Men hun ved godt, at de fleste leder efter et andet svar, så hun plejer at tilføje: *"Men mine forældre kommer fra Tyrkiet"*.

De fleste af deltagerne siger, at de har tyrkiske rødder. Samtidig føler de sig hjemme i Danmark. Når Arzu er på ferie i Tyrkiet, så glæder hun sig til at komme hjem til Danmark igen. Men hun holder fast ved mange tyrkiske traditioner og et af hendes yndlingsordsprog lyder: *"Kend din fortid så godt som muligt, så vil du være rigtig godt rustet til fremtiden. Man skal aldrig glemme, hvor man stammer fra, for derigennem vil man også vide, hvor man er på vej hen"*.

Det er dog ikke alle, der synes metaforen 'rødder' er god. Nogle mener, at den kan være direkte skadelig. Forfatteren Salman Rushdie skriver, at ideen om, at mennesket har rødder, er en gammeldags myte, skabt til at fastgøre os. Ifølge Rushdie har mennesket fødder, ikke rødder! Andre peger på det problematiske i, at metaforen sammenligner mennesket med træer eller planter. Hvis et træ rykkes op med rod, så går det ud. Hvad så med mennesker, der flytter væk fra det sted, de føler, de har rod? Går de så også ud? Nej, selvfølgelig gør de ikke det. Men vores idé om, at vi har rødder, skaber måske forvirring, når mennesker flytter sig rundt i verden. Æn

¹ Uddrag fra sangen 'I Danmark er jeg født'. 1850. Tekst: H.C. Andersen, melodi: Henrik Rung. Du kan høre sangen sunget af Isam B. Fra Outlandish på Youtube.

af deltagerne beskriver det således: "*Jeg er dansk-tyrker – men det er der jo ikke noget land, der hedder. Så hvor skal jeg plante mine rødder?*" Han fortæller, at han føler sig rodløs, men at det ikke er noget problem for ham.

Opsamling

Der kan være nogle ulemper i forhold til metaforen om menneskets rødder. Det ændrer dog ikke ved, at der er mange, der bruger metaforen, og at deres kulturelle rødder er vigtige for dem. Det kan være Oluf på 83 år, der arbejder på familiens stamtræ eller Lin fra Aalborg, som er adopteret fra Vietnam, og som ønsker at tage dertil for at opsøge sin biologiske familie. Eller det kan være Özlems søn, som gerne vil kunne servere tyrkisk te for sine gæster i parcelhuset i Aarhus.

Det er dog vigtigt at huske på, at rødder vokser i mange retninger. Som menneske kan man, til forskel fra træer og planter, vælge, hvilke rødder man vil holde fast i, man kan slå nye rødder, og man kan også helt lade være.

Spørgsmål til Rødder

Synes du rødder er et godt ord at bruge til at beskrive, hvordan vi hører til? Hvilke rødder holder du fast ved? Tror du, at det er et problem at føle sig rodløs?

Etnicitet og nationalitet

Du har nok hørt betegnelsen 'en person med anden etnisk baggrund end dansk'. Måske var det i fjernsynet eller i en artikel i avisen. Men har du tænkt over, hvad det egentlig betyder?

Etnicitet er et ord, der bruges til at beskrive, at man hører til en bestemt gruppe. Man kan eksempelvis være etnisk dansker, etnisk tyrker, etnisk kurder eller etnisk palæstinenser. Alle statsborgere i Danmark har den samme *nationalitet*. De har dansk pas, og der gælder de samme love for dem. Men danske statsborgere kan godt have forskellig etnicitet.

Kategorier

Der er ikke en opgørelse over, hvilke forskellige etniciteter, der findes i Danmark. Danmarks statistik indsamler ikke oplysninger om etnicitet, men kigger i stedet på befolkningens herkomst. Herkomst handler om, hvor man er født, og hvor man har statsborgerskab. Danmarks statistik arbejder med tre kategorier: personer med dansk oprindelse, indvandrere og efterkommere.

Indvandrere er født i udlandet. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

Personer med dansk oprindelse er personer - uanset fødested - der har mindst én forælder, der både er dansk statsborger og født i Danmark.²

Betegnelsen 'person med anden etnisk baggrund end dansk' bruges nogle gange i daglig tale, hvis man vil angive, at personens forældre og slægten før dem, ikke er født i Danmark. Nogle gange bliver der også brugt ord som 'nydansker', '2. generationsindvandrer' eller noget helt tredje³. Men hvornår holder man egentlig op med at have 'anden etnisk baggrund'?

Hvad er etnicitet?

Etnicitet er et begreb, der handler om mange ting: tilhørsforhold, udseende, identitet og kultur. Etniske grupper er derfor ikke noget fast, men noget der ændrer sig med tiden og i kraft af omgivelserne.

Tag for eksempel Mariam på 16 år. Mariams mor er født i Danmark, men hendes forældre (Mariams bedsteforældre) kom til Danmark fra Tyrkiet, før hun blev født. Mariams fars familie har altid boet i Danmark. Mariam opfatter sig selv som dansker. Vil du sige, at Mariam er etnisk dansk? Hvornår holder man op med at have en anden etnisk baggrund end dansk?

² <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/indvandrere-og-efterkommere>

³ Se evt. artiklen "Først gæstearbejder. Så Nydansker. Nu.... perker?", der er vedlagt som bilag i afsnit 8.

Det er ikke nemt at svare på, for der findes ingen officielle regler for, hvornår man har hvilken etnicitet, men én måde at forklare det på, er, at det er en følelse af at høre til en gruppe af mennesker. Det kan være følelsen af at være tyrker, dansker, palæstinenser eller kurder. Men ligesom at man for eksempel først skal accepteres, før man kan blive medlem af en gruppe på Facebook, så er det også vigtigt, at man bliver anerkendt i en etnisk gruppe for at føle, at man hører til. Etnicitet er altså ikke kun, hvad man selv føler, men også hvad andre ser dig som.

At være dansker og tyrker

Nu ved vi, at både nationalitet og etnicitet er begreber, der siger noget om at høre til et bestemt sted. Der gælder visse regler for nationalitet, mens etnicitet mere flydende.

Nogle af deltagerne fortæller, at de synes, det kan være svært at blive accepteret som dansker, selvom de er født i Danmark, er danske statsborgere og taler det danske sprog.

En af deltagerne fortæller, at hun nogle gange kan føle sig sat i bås af medierne, eller når politikere taler negativt om personer med anden etnisk baggrund. Det kan få hende til at føle sig udenfor dansker-fællesskabet. Hun fortæller:

Jeg er 101 % dansker og 101 % tyrker. Men så når man bliver sat i bås, så siger jeg: I dag er jeg kun 101 % tyrker, hvad vil I gøre ved det?

Men hun understreger også, at det ikke er noget, hun går og tænker særlig meget over til hverdag:

Det kommer også an på hvad du står med. Det er ikke noget jeg tænker over i hverdagen; er jeg dansker eller tyrker? Overhovedet ikke. Det er nærmest et flow.

Selvom denne deltager nogle gange kan føle sig provokeret til at vælge at være tyrker, så er det ikke noget, der fylder særlig meget i hendes hverdag. Der lever hun bare sit liv, uden at tænke så meget over, om hun er det ene eller det andet.

Opsamling

Etnicitet og nationalitet er måder at beskrive et gruppetilhørsforhold. Det kan være problematisk, hvis man ikke lige passer ned i de kategorier, eller kasser, der er til rådighed. Så kan der i værste fald ske det, at man kan føle sig udenfor, eller at man melder sig selv ud. Men for de fleste deltagere er det ikke noget problem at føle sig både som dansker og tyrker, og det er ikke noget, de tænker særlig meget over i hverdagen. Som én af deltagerne fortæller:

Det kan godt være, det så er en ny kasse, vi så har lavet, som er en blanding af mange ting. Men den er rar at være i, så det er ikke noget negativt. Det tror jeg er det, fremtiden kommer til at handle om.

Spørgsmål til etnicitet og nationalitet

Hvilke problemer er der forbundet med etnicitet og nationalitet? Hvordan ville du definere en etnisk dansker? Hvilken rolle tror du udseende spiller? Kunne du forestille dig en anden måde, man kunne beskrive tilhørsforhold på?

Identitet

Identitet opstår i *samspil mellem, hvordan andre ser os, og hvordan vi ser os selv.*

Her er et eksempel:

Buket og Öztürk er søskende. De er 24 og 20 og bor hos deres forældre i Aarhus. De er begge to store fodboldfans. Buket er fan af det tyrkiske hold Fenerbahçe, og Öztürk er fan af Beşiktaş, som er et andet stort tyrkisk fodboldhold. For nogle år siden skulle deres moster have tvillinger, to drenge. Den dag Buket og Öztürk skulle ind på sygehuset for at se tvillingerne for første gang, aftalte de, at Buket skulle have den førstefødte, og Öztürk skulle have den sidstfødte. De ville selvfølgelig ikke tage dem med sig hjem, men de ville gøre dem til fan af deres egen klub. Så da tvillingerne var gamle nok, begyndte Buket og Öztürk at se fodboldkampe med dem og oplære dem i at være fans. Buket lærte den førstefødte fætter alt, hvad der var at vide om Fenerbahçe, og fortalte ham, hvordan man var en rigtig fan. Öztürk gjorde det samme med den anden fætter. De så kampe sammen og heppede på hver deres hold. Sådan blev tvillingerne fodboldfans.

Tvillingerne fik en identitet som fan for hver deres hold helt fra fødslen, fordi deres store kusine og fætter bestemte det for dem. Men det betyder ikke nødvendigvis, at de ikke kan begynde at holde med et nyt hold. Faktisk er den sidstfødte tvilling nu fan af Fenerbahçe. Mange fodboldfans føler dog, at de nærmest er født til at holde med deres hold. Identitet er altså både noget, som opleves som noget fast, noget grundlæggende for, hvem vi er, men samtidig er vi også selv med til at skabe og påvirke vores identitet. Hvordan hænger det egentlig sammen?

Hvem er jeg?

Identitet handler om mere end fodbold. Det handler om det store spørgsmål: "Hvem er jeg?". Ikke to mennesker er ens. Vi har hver især vores personlige historie, udseende og tanker. Vores identitet er sammensat af forskellige identiteter. Spørgsmålet "hvem er jeg?" kan have forskellige svar alt afhængig af, om man befinder sig i skolen, derhjemme eller til familiefest. Man taler også nogle gange om, at man spiller forskellige roller. Man kan eksempelvis både være AGF-fan, ryger, muslim, håndboldspiller og pige på samme tid. Men identitet er ikke kun noget, man selv har. Det er også noget man får. Mange af de unge, som har hjulpet med at lave samlingen, har oplevet at få 'påduftet' en identitet. Ofte har det at gøre med en *etnisk* identitet. En af deltagerne, Deniz, som er født og opvokset i Danmark, fortæller:

Nu fik jeg et 12-tal i dansk eksamen [i gymnasiet]. Den første kommentar, jeg fik af en ældre herre, var: "Og det er sgu en tyrker, der får et 12-tal til en danskeksamen". Jeg elsker den mand, det var én på mit arbejde, og jeg nød at arbejde sammen med ham, og det gør jeg stadigvæk. Men at den kommentar skulle komme...

Deniz siger selv, at hun er tyrker, hvis nogen spørger hende direkte. Men i denne situation, hvor hun havde fået topkarakter til eksamen i dansk, bliver hun ked af det, da den ældre herre pointerer, at hun er tyrker. Hun forklarer, at selvom hun godt ved, at han bare sagde det i sjov, så følte hun det lidt diskriminerende. Hun synes kommentaren også kunne betyde: Hvordan kan hun få 12, når hun ikke er dansker?

Deniz blev i situationen overrasket over, at manden så hende som tyrker. Det havde de aldrig talt om før. Hendes identitet som tyrker var altså ikke en, hun tænkte over i deres relation. Her var hun bare 'Deniz', en dansk gymnasieelev, som passede sit arbejde.

Deniz' historie er et eksempel på, hvordan identitet kan skifte afhængig af kontekst. Og det er et eksempel på, hvordan identitet også kan komme udefra.

Ville du reagere på samme måde, hvis du stod i Deniz' situation? Har du prøvet at blive mødt af andre på en måde, som du følte var forkert?

Opsamling

Identitet er altså både noget, der kommer indefra og udefra – fra din personlighed, din opvækst, dine venner, din familie, dit køn, dit udseende og dine valg. Hvordan andre ser dig påvirker også, hvordan du ser dig selv. Man kan sige, at identitet opstår i en *vekselvirkning* mellem den interne definition (hvem du selv synes, du er) og den eksterne definition (hvem andre synes, du er).

Din identitet kan skifte afhængig af, hvilken situation du befinder dig i eller, hvilke mennesker du er sammen med. Nogle identiteter, eksempelvis hvilket køn du har, er ikke sådan lige til at ændre, mens andre identiteter ændrer sig alt efter kontekst.

Spørgsmål til Identitet

Hvilke forskellige identiteter har du? Tror du, det vil være det samme om 10 år? Hvorfor tror du, det er vigtigt at have en identitet?

Opsamling på de tre temaer

Begreberne rødder, etnicitet, nationalitet og identitet vikler sig ind i hinanden. Rødder er forbundet til etnicitet og nationalitet. Etnicitet kan påvirke, hvilken identitet andre giver dig, og hvad du oplever dig selv som. Rodløshed kan være en identitet. Men selvom begreberne er forbundne, så kan de også noget forskelligt.

Rødder er et ord, vi bruger til at tale om, hvor vi stammer fra, hvor vi hører til og hvilke kulturelle traditioner og normer vi tager med os. Etnicitet og nationalitet handler om at høre til en bestemt gruppe af mennesker. Nogle gange rækker vores sprog ikke, så finder vi på nye ord. Identitet er måske det ord, som rummer alt det andet. Hvem er vi? Hvordan ser andre os?

Deniz får det sidste ord:

Marie (indsamler): *Hvad kunne du godt tænke dig, at samlingen 'Tyrkiske Rødder i Danmark' skal fortælle om dig?*

Deniz: *Altså, i nogle situationer, så føler jeg mig meget dansk og i nogle situationer, så føler jeg mig meget tyrkisk. Men i min hverdag, der er jeg fandme bare mig selv, der går midt i det hele. Og det synes jeg kunne være rart, hvis man kunne få frem - vi er sgu bare mennesker.*

5.3 Litteraturliste

Forslag til videre læsning om gæstearbejderne og Tyrkiets historie:

- Fenger Grøndahl, Malene (2015): "Tyrkiets nyere historie". Fra www.faktalink.dk (er vedlagt som bilag under øvrige tekstmaterialer, afsnit 8).
- Pisket, Halfdan (2014-2016): Tegneserie om forfatterens far i tre bind: "Kakerlak", "Desertør" og "Dansker". Forlag: Fahrenheit.
- Besøg evt. "Gæstearbejderlejligheden" i "Den Gamle By" i Aarhus, hvis I vil vide mere om de første gæstearbejdere fra Tyrkiet.

Forslag til videre læsning om etniske minoriteters position i Danmark

- Thorsen, Lotte (2014): "Først gæstearbejder. Så nydansker. Nu... perker? Politiken. 18. December 2014. (er vedlagt som bilag under øvrige tekstmaterialer, afsnit 8).
- Rytter, Mikkel (2007): "'Familien Danmark' og 'De Fremmede'". Slægtskabsbilleder i dansk integrationspolitik', i K. F. Olwig og K. Pærregaard (red.): *Integration: Antropologiske perspektiver*. København. Museum Tusulanum, 63-86.
- Baggsgaard, Lene (2016): "Rigsfællesskabets børn". Weekendavisen, 12. august 2016. (er vedlagt som bilag under øvrige tekstmaterialer, afsnit 8)

Forslag til litteratur om kulturbegrebet:

- Vestergaard, Gunvor (2016): "KulturNU: Kulturmøder, Ungdomskultur og integration". En iBog fra Systime. ISBN 13 9788761671905

Forslag til litteratur om brugen af kvalitative metoder i skolen:

- Helligsøe, Kasper Pape, Line Beck, og Malthe Barnkob Lehrmann (2015): *Feltarbejde: Antropologisk Metode i Gymnasiet*. Kbh.: Lindhardt og Ringhof.